

IN VOGELVLUCHT

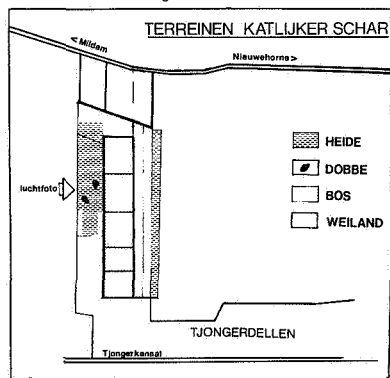
HET KATLIJKER SCHAR

Paul Paris

In het agrarisch landschap van het Tjongerdal ligt het Katlijker Schar als een smalle strook natuurterrein ingeklemd tussen de weilanden. Dit natuurgebied ligt op de overgang van de hogere zandgronden naar het lager gelegen beekdal. Door deze landschappelijke overgangssituatie is het tevens in biologisch opzicht een veelzijdig gebied.

EVENALS DE BOORNE EN LINDE VORMT DE Tjonger een ingesneden dal in de westelijke flank van het Fries-Drentse keileemplateau. Deze dalen zijn in de voorlaatste ijstijd — de Saale — door het smeltwater van het landijs in de grondmorene (keileem) uitgeschuurd. Hierna, in de laatste (Weichsel)-ijstijd, werden in deze brede dalen door de wind in het toen kale landschap lage duinen en ruggen opgeworpen. Hierdoor werd de oorspronkelijke waterafvoerende functie van de dalen ernstig belemmerd. In het Holocoen ontstond hierdoor een stagnerende waterafvoer, waardoor makkelijk veen kon ontstaan.

In het Tjongerdal ligt zodoende een pakket veen dat — gaande naar de dalflanken — allengs dunner wordt. Op de dalhellingen (waar het Katlijker Schar op ligt) komt eveneens veen voor. Dit veen is echter ontstaan door plaatselijk stagnerend grondwater op de daar aanwezige keileem. Juist deze afwisseling van venige en zandige (podzol)-bodems maakte het Katlijker Schar interessant. Dit weerspiegelt zich duidelijk in de bodembedekkende vegetatie zoals natte heide van het voedselarme milieu met dopheide en gagestruiken afgewisseld door vennetjes met open water.

Wegens menselijk ingrijpen tijdens de laatste honderd jaar is deze min of meer natuurlijke vegetatie echter grotendeels verloren gegaan.

Een groot deel van het Katlijker Schar wordt tegenwoordig door bos ingenomen, dat aanvankelijk als (hout)produktiebos werd aangelegd. Dit gebeurde aan het einde van de vorige eeuw op de toen ontgonnen heide. Met het oog op afdoende drainage werd een uitgebreid stelsel van sloten aangelegd, tevens werd het gebied perceelsgewijze ingedeeld. Hierbij werd per perceel een éénvormige soort van naaldboompjes ingeplant. Ten behoeve van bosbouwkundige werkzaamheden werd tenslotte een dicht stelsel van wegen aangelegd. De tegenwoordige eigenaar en beheerder van het gebied — 'It Fryske Gea' — wil zoveel mogelijk echter de natuurlijke waarden van het gebied ook in de vegetatie tot uiting laten komen. Gestreefd wordt daarom naar een meer natuurlijk bosbestand waarbij een open bos met een goed ontwikkelde kruiden- en struiklaag een eerste stap is. Door het dempen van enkele sloten en greppels wordt bovendien getracht een meer natuurlijk afwateringspatroon te verkrijgen. Door de afwisseling van zand en keileem in de bodem kunnen aldus meerdere nat-droog overgangen geschapen worden; dit kan weer tot een verdere variatie in de flora aanleiding geven.

De luchtfoto geeft de huidige situatie van het Katlijker Schar weer, linksonder en rechtboven zijn nog net de weilanden van het agrarisch landschap te zien. Op de voorgrond het terrein van de natte heide. De bodem bestaat hier uit keileem met daarop een dunne laag dekzand. De keileem vormt een ondoor-dringbare laag waardoor het regenwater zich makkelijk in de laagste terreingedeelten in de vorm van vennetjes verzamelt. Toch lijkt het gebied aan verdrogingsverschijnselen omdat door het reeds eerder genoemde slotenstelsel van het produktiebos eveneens de heide ontwaterd wordt.

Door deze verdroging en de afwezigheid van begrazing, door bijvoorbeeld schapen, is het pijpestrootje de heide in toenemende mate gaan overheersen. Om de natte heidevegetatie te herstellen is afplaggen nodig en tevens begrazing door winterhard vee.

Op de achtergrond van de foto is de strooksgewijze verkaveling van het produktiebos te herkennen. Dit bos herbergt rijke broedvogelkolonies van wielewaal, buizerd en torenvalk.